

Píše Michael Špirit

(E*forum, 07. 09. 2016)

Literární historik, prozaik a básník **Vladimír Binar**, který zemřel letos v lednu, by se nyní v říjnu dožil 75 let. Čas, jenž od jeho předčasného úmrtí uplynul, vytvořil snad už přijatelné předpoklady pro to, abychom po pietních projevech bolesti ze ztráty vzácného kolegy (a pro mnoho lidí z oboru přítele a učitele) vystavili autorovo dílo otevřené diskusi. Vladimír po ní vždycky volal, ale o jeho práci se s ním debatovalo složitě. „Naživo“ doléhala jeho eruptivní osobnost na partnera charismatem, který do rozhovoru vsazoval odzbrojující významy. Původní wise-cracky, citáty z uměleckých děl popaměti, nečekané přepínání řečového modu do francouzštiny, neodolatelné poukazy na osobní biografii, mezi nimiž se ve zdejších středoevropských reáliích skvěla reminiscence na tichomořský lov ryb „v lodi společně s Marlonem“, to vše vytvářelo kód nadsázky, který pro autora představoval zábavnější i smysluplnější způsob komunikace než strnulejší jazyk vědeckých rozprav, nebo dokonce konferencí. Fascinující a náročná diskuse se však zpravidla měnila v klidný i rozzlobený monolog, jehož hlavním znakem se stávala jistá repetitivnost.

„Písemné“, tedy publikované vyrovnávání se s Binarovým literárněhistorickým přístupem bylo obtížné neméně. Jeho vydavatelskou a vykladačskou práci mnoho přímých ohlasů neprovázelo. Ty nepřímé, ztajené, v nichž autorovo jméno často ani nebylo vyslovováno, provázela bohužel zvláštní ostenze spolu s odtazitostí, a tedy nepochopením, a nakonec ostych, nechut nebo neschopnost vyrovnávat se s jeho způsobem čelně. Možná si o to Binarova force trochu říkala tím, že nad daným tématem jako by připouštěla jen jedinou možnost vypracování. Ve zkratce to ukázalo **echo z 3. 2. 2016**, v němž prostřednictvím charakteristických citátů ožívala vyhraněná editorská konfese. Vyplývá z ní, že existuje buď cesta tvůrčí (oživující, osvobozující, riskantní, modelující), anebo akademická (útrpná, nerozlišující, slabá, ignorující vůli vydávaného autora). Volil-li Binar první možnost, znamenalo to, že nesouhlas s jeho pojetím stavěl oponenta v jeho optice automaticky na pól opačný. Co však zbývá pro toho, kdo Binarovu práci oceňuje, ale vzpírá se akceptovat nevyhnutelnost („zákonitost“, „nutnost“) její výsledné podoby?

Východiskem by mohlo být odmítnutí takové polarizace. Tvůrčí je při editorské práci každý promyšlený a zdůvodněný akt. Souborné vydání není a priori horší nebo lepší než edice výběrová, a vice versa. Chronologie sama o sobě není ani spásonosná, ani zavrženíhodná, stejně jako hledisko noetické, žánrové nebo tematické. Vždy jde o to, jakého cíle chci příslušnou edicí dosáhnout. Výběrová řada Dílo F. X. Šaldy, jak ji v letech 1925 a 1934–1941 připravoval sám kritik a po jeho smrti editor Bedřich Fučík, není „riskantnější“, tedy objevenější nebo přínosnější, než Soubor díla F. X. Šaldy,

pořádaný a komentovaný v letech 1947–1963 Společností F. X. Šaldy a poté Ústavem pro českou literaturu ČSAV v zásadě chronologicky. Obě řady z různých dob slouží jiným účelům a zájemcům o Šaldovo dílo skýtají nezastupitelné prameny pro poznání, jak se na své vlastní práce díval Šalda v okamžiku bilance (Dílo) a jak jeho texty vypadaly ve chvíli, kdy byly zveřejňovány poprvé a ovlivňovaly dobovou literární strukturu (Soubor díla; má-li Soubor, resp. jeho „vnitřní“ linie chronologicky seřazených časopiseckých prací z let 1891–1928 do 13 svazků Kritických projevů nějaké limity, pak ne proto, že je uspořádán časově lineárně, nýbrž proto, že hledisko doby zveřejnění kontaminuje těžko rozsouditelným aspektem žánrovým).

„Je to třináct svazků, všechno se jmenuje Kritické projevy a teď se v tom čert vyznej, rok 94, 95, 18, 17 – chronologické řazení, a co s tím,“ soudí Vladimír Binar. Kdybychom chtěli být protivní, řekli bychom: „Časové i nadčasové, Studie literárněhistorické a kritické nebo Kritické glosy k nové poesii české – jak si mám zapamatovat, kde najdu stať o Klímovi, studii o poezii Boženy Benešové nebo o Weinerově Hře doopravdy, a neučit se obsah knihy nazpaměť?“ Byl by to ale výrok podobně nevěcný jako citovaná věta Binarova. Jmenované knihy jsou vhodné k dosažení různých účelů. Když budu chtít studovat Šaldovy polemické boje devadesátých let 19. století, dostanu se do potíží, pokud bude mým hlavním zdrojem poznání výbor rozsáhlejších recenzí z té doby Mladé zápasy, autorem sestavený, textově přepracovaný a vydaný v roce 1934. Rozhodnu-li se probírat kritikovými novinovými fejetony z let 1911–1927 a koncepcí Šaldova výběru z nich o bezmála deset let později, udělám dobře, když sáhnu po antologii Časové i nadčasové, než když bych excerpoval „kompletní“ Kritické projevy 8–13.

Vladimír Binar si toho všeho byl nepochybně vědom, ale naštěstí byl zaujat pro svůj postup, který svou jednostranností znepokojuje a vybízí k neustálé revizi odlišných východisek. Jako editor vytvořil velké dílo, s nímž se budeme dlouho vyrovnávat.